

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ, ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ: «ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ».**

**ΕΡΓΑΣΙΑ 1^η ΜΕ ΘΕΜΑ:
«Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟΥ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΑΞΙΑΣ»**

ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:ΥΨΗΛΑΝΤΗ ΜΑΡΙΑ
Α.Μ. 349 ΠΜΣ**

**ΑΘΗΝΑ
18-12-2003**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΟΡΙΣΜΟΣ.....	3
ΦΟΡΕΑΣ.....	4
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ.....	4
Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ.....	5
ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΑΞΙΑΣ.....	6
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	7
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	8

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η συνοπτική αλλά και σφαιρική ανάπτυξη της αρχής του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας. Η ανθρώπινη αξία συνιστά μητρικό θεμελιώδες δικαίωμα από το οποίο απορρέουν και εξαρτώνται όλα τα επιμέρους ατομικά δικαιώματα. Όλα τα συνταγματικά δικαιώματα αποτελούν εξειδικεύσεις της ανθρώπινης αξίας. Παρακάτω ακολουθεί ανάπτυξη της έννοιας της ανθρώπινης αξίας, ποιοι είναι οι φορείς αυτού του δικαιώματος και οι τυχόν περιορισμοί του, πως κατοχυρώνεται συνταγματικά η αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας και με ποια άλλα δικαιώματα βρίσκεται σε πολύ στενή σχέση.

ΟΡΙΣΜΟΣ

Επιχειρώντας αρχικά μια εννοιολογική προσέγγιση του όρου «ανθρώπινη αξία», θα μπορούσε κανείς να διακρίνει την έννοια σε έννοια γένους και έννοια είδους¹. Ως έννοια γένους η ανθρώπινη αξία συνίσταται στο σύνολο των υλικών, κοινωνικών και πνευματικών γνωρισμάτων του ανθρωπίνου γένους. Ως έννοια γένους λοιπόν η ανθρώπινη αξία ταυτίζεται με τον άνθρωπο. Η ανθρώπινη φύση είναι τρισδιάστατη, σωματική, πνευματική και κοινωνική. Επομένως ο άνθρωπος προστατεύεται ως σύνολο, προστατεύεται δηλ. και η ανθρώπινη φύση του, και η κοινωνική του υπόσταση εφόσον ζει και υπάρχει σε μια κοινωνία αλλά και η

¹ Δημητρόπουλος Αντρέας, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, Θ' Έκδοση, Αθήνα 2001, σελ 939 επ.

λογική του, η σκέψη του, χαρακτηριστικά που τον διακρίνουν από τις άλλες οντότητες. Ως έννοια είδους η ανθρώπινη αξία ταυτίζεται με την προσωπικότητα, καθώς προσωπικότητα συνιστά η ανθρώπινη αξία ενός συγκεκριμένου ανθρώπου. Προσωπικότητα δηλαδή είναι ο ειδικός συνδυασμός των γενικών υλικών, πνευματικών και κοινωνικών γνωρισμάτων του ανθρωπίνου γένους σε συγκεκριμένο άτομο. Είναι η ανθρώπινη αξία ενός συγκεκριμένου ανθρώπου.²

ΦΟΡΕΑΣ

Όπως προαναφέρθηκε, η ανθρώπινη αξία ως έννοια γένους ταυτίζεται με τον άνθρωπο. Επομένως φορέας της ανθρώπινης αξίας δεν είναι μόνο οι Έλληνες πολίτες αλλά και κάθε άνθρωπος, κάθε ανθρώπινη ύπαρξη, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλλου, φυλής, θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων, εθνικότητας, κοινωνικής ή οικονομικής τάξης. Η ανθρώπινη αξία ταυτίζεται με τον άνθρωπο και υπάρχει από τη στιγμή της γέννησης του μέχρι και το θάνατο του ενώ είναι ανεξάρτητη από οποιαδήποτε χαρακτηριστικά προσδιορίζουν ορισμένες κατηγορίες ανθρώπων.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Το Σύνταγμα κατά την κατοχύρωση διαφόρων δικαιωμάτων, προβλέπει ρητά την κοινωνική τους δέσμευση, περιέχει δηλ. περιορισμούς αναφερόμενους στο συμφέρον του κοινωνικού

² Δημητρόπουλος Αντρέας, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, Θ' Έκδοση, Αθήνα 2001, σελ 940 επ.

συνόλου.³ Η ανθρώπινη αξία είναι απόλυτη και απαραβίαστη, περιορίζεται όμως στο μέτρο που το άτομο είναι μέλος του κοινωνικού συνόλου. Η άσκηση του δικαιώματος ενός ανθρώπου δεν πρέπει να εμποδίζει την ελεύθερη άσκηση του δικαιώματος ενός άλλου ανθρώπου. Εξάλλου, το Σύνταγμα προσδιορίζει γενικά το περιεχόμενο κάθε δικαιώματος απαγορεύοντας την αντικοινωνική ή καταχρηστική άσκηση τους.

Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Το ισχύον Σύνταγμα κατοχυρώνει την προστασία της αξίας του ανθρώπου στο άρθρο 2 παρ 1, όπου ορίζεται ότι «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας».⁴ Στην αρχική διατύπωση του κυβερνητικού σχεδίου Συντάγματος η διάταξη ανέφερε μόνο «τον σεβασμό» της αξίας του ανθρώπου, αλλά κατά τη συζήτηση στην Β' Υποεπιτροπή επί του Συντάγματος της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής προστέθηκε και η λέξη «προστασία». Με την προσθήκη αυτή απέκτησε τόσο αρνητικό, όσο και θετικό περιεχόμενο, αφού τα κρατικά όργανα υποχρεώνονται όχι μόνο να σέβονται και να μη θίγουν, με τις ενέργειες τους, την αξιοπρέπεια του ανθρώπου-πράγμα που αποτελεί το αρνητικό περιεχόμενο της διάταξης-αλλά και να την προστατεύουν, με την λήψη των αναγκαίων μέτρων, από κάθε προσβολή, είτε αυτή γίνεται από ιδιώτες, είτε με αφορμή την

³ Δαγτόγλου Π.Δ, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ 123 επ.

⁴ Η διάταξη αυτή αποδίδει την αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 1 παρ 1 του γερμανικού Συντάγματος.

άσκηση της κρατικής εξουσίας, πράγμα που αποτελεί το θετικό περιεχόμενο της διάταξης.⁵

ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΑΞΙΑΣ

Η ανθρώπινη αξία αποτελεί μητρικό θεμελιώδες δικαίωμα από το οποίο απορρέουν όλα τα υπόλοιπα συνταγματικά δικαιώματα και τα οποία αποτελούν εξειδικεύσεις αυτής της αξίας. Έτσι, μπορεί να λεχθεί πως εξειδίκευση της θεμελιώδους αρχής που διατυπώνεται στο άρθρο 2 παρ 1 αποτελεί το άρθρο 7 παρ 2 του Συντάγματος. Συγκεκριμένα⁶ το άρθρο αυτό απαγορεύει τα βασανιστήρια, οποιαδήποτε σωματική κάκωση, βλάβη της υγείας ή άσκηση ψυχολογικής βίας, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας που προβλέπει ότι όλες αυτές οι ενέργειες και εκδηλώσεις τιμωρούνται όπως ο νόμος ορίζει.⁷

Το άρθρο 2 παρ1 του Συντάγματος συμπληρώνεται και εξειδικεύεται κι από τη διάταξη του άρθρου 5 παρ 1 του Συντάγματος, σύμφωνα με την οποία: *«Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητα του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη»*. Με το κείμενο αυτό ενισχύεται η γενική αρχή που διατυπώνεται στο άρθρο 2 παρ 1- αφού η ελεύθερη

⁵ Γεωργόπουλος Κωνσταντίνος, Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, 12^η έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 508

⁶ Γεωργόπουλος Κωνσταντίνος, Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, 12^η έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 508

⁷ Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι απαγορεύσεις αυτές θεσπίζονται και από το άρθρο 3 της Σύμβασης της Ρώμης, ενώ το προηγούμενο άρθρο 2 αυτής προστατεύεται το δικαίωμα κάθε ανθρώπου στην ζωή.

ανάπτυξη της προσωπικότητας αποτελεί το κύριο περιεχόμενο της αξιοπρέπειας του ανθρώπου-και απαγορεύεται η προσβολή της με την έννοια ότι δεν πρέπει να παρεμποδίζεται η δραστηριότητα καθενός για την προαγωγή των συμφερόντων του, υλικών και ηθικών. Ο άνθρωπος, κατά το νόημα του άρθρου 5 παρ 1, πρέπει να έχει την ευχέρεια να ενεργεί αδέσμευτος, ανάλογα με τις ικανότητες του και να μπορεί να διαμορφώσει μόνος του την προσωπικότητα του χωρίς να εμποδίζεται από τα κρατικά όργανα, καθώς και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας⁸.

Ακόμα πρέπει να αναφερθεί πως η αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας προκύπτει σαφώς από τη διάταξη του άρθρου 4 παρ 1 και 2 του Συντάγματος, όπου καθιερώνεται η αρχή της ισότητας.⁹ Η δυνατότητα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας προϋποθέτει την ισότητα και την ελευθερία. Ισότητα, ελευθερία και ανθρώπινη αξία είναι έννοιες αλληλένδετες που αλληλοεξαρτώνται.

Τέλος, στο άρθρο 25 του Συντάγματος διακηρύσσεται πως: *«Τα δικαιώματα του ανθρώπου, ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του κράτους»*.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η ανθρώπινη αξία αποτελεί πρωτεύουσα αρχή και βρίσκεται στην κορυφή της πυραμίδας που δημιουργείται μέσα στο ίδιο το Σύνταγμα (Σύνταγμα μέσα στο Σύνταγμα). Όλοι οι κανόνες δικαίου

⁸ Γεωργόπουλος Κωνσταντίνος, Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, 12^η έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 509

⁹ Άρθρο 4 παρ 1 και 2 Συντάγματος:»Οι Έλληνες πολίτες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου. Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις»

εξειδικεύουν και «υπηρετούν» την ανθρώπινη αξία. Και οι συνταγματικές διατάξεις και το κοινό δίκαιο έχουν γνώμονα την ανθρώπινη αξία, η οποία είναι απαραβίαστη. Επομένως οποιαδήποτε νομική ρύθμιση πρέπει να μην αντιβαίνει και να μην προσβάλλει τον άνθρωπο και το σύνολο των κοινωνικών, πνευματικών και υλικών του γνωρισμάτων.

Το απαραβίαστο της ανθρώπινης αξίας είναι άμεσα συνυφασμένο με το απαραβίαστο των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ο σεβασμός της ανθρώπινης αξίας έχει ως άμεσο αποτέλεσμα το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν εξειδίκευση της ανθρώπινης αξίας. Η συνταγματική κατοχύρωση τους αποσκοπεί στη μεγαλύτερη δυνατή προστασία και στον καλύτερο δυνατό σεβασμό του ανθρώπου. Επομένως αποτελεί το μητρικό δικαίωμα και την πηγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας συνδέεται πάρα πολύ στενά με της αρχές της ισότητας και της ελευθερίας, οι οποίες αποτελούν μερικότερες συνταγματικές αρχές και συνδέονται πολύ στενά με την προσωπικότητα.

Επομένως, όπως προαναφέρθηκε κι όπως μπορεί να γίνει αντιληπτό, η ανθρώπινη αξία αποτελεί την καταστατική αρχή της έννομης τάξης, το σκοπό κάθε νομικού κανόνα. Η ανθρώπινη αξία προσδιορίζει την έννοια του δικαίου, την ιδέα της δικαιοσύνης, καθώς δίκαιο (με την ουσιαστική έννοια του όρου) είναι ότι δεν προσβάλλει την ανθρώπινη αξία, ενώ ότι το προσβάλλει είναι άδικο. Η προστασία της ανθρώπινης αξίας είναι ο σκοπός του δικαίου.¹⁰

¹⁰ Δημητρόπουλος Αντρέας, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, Θ' Έκδοση, Αθήνα 2001, σελ. 943 επ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γεωργόπουλος Κωνσταντίνος, Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, 12^η έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
- Δαγτόγλου Π.Δ, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα Α'.
- Δημητρόπουλος Αντρέας, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος ΙΙΙ, Θ' Έκδοση, Αθήνα 2001
- Χρυσόγονος Χ.Κώστας, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Δεύτερη έκδοση συμπληρωμένη και αναθεωρημένη, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2002.